

Mister Kerkuil, ambassadeur van de Friese natuur en geridderd vogelredder, eervol opgenomen in de World Owl Hall of Fame

In de schuur van boer Poppinga in Beetsterzwaag raakt Johan de Jong in 1973 zijn eerste kerkuil aan. De Friese vogelliefhebber, biologieleraar aan het Drachtster Lyceum, is via de binten zeven meter omhoog geklommen. In de nok, oog in oog met jongen in een nest achter het 'ûleboerd', ontspringt een fascinatie die een halve eeuw aanhoudt. Vanuit een opgehangen schuiltent observeert hij, bij rood lamplicht en met liters koffie, veertig nachten het gedrag en de voedselkeuzen van het gezin.

De kerkuil is honkvast. Het jaar erop hangt De Jong er weer. Hij ziet het broedsel uitkomen; na vijftig doorwaakte nachten vliegen de jongen uit. Overdag geeft hij les, met het onderzoek rondt hij zijn biologie-

studie af. Hij groeit uit tot autoriteit, een gedreven vogel- en natuurbeschermer, oprichter van de Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland.

1979 was een penibel jaar voor de soort, maar dankzij vrijwilligers als De Jong is die nu veilig. Ze hingen getimmerde nestkasten op, de Vogelbescherming bouwde een netwerk uit en verstreekte premies voor broedparen. De werkgroep nam de taken over. Sinds 2017 is de vogel van de Rode Lijst. Met 3.853 getelde 'eerste broedsels' was 2019 een uitschieter. De grafiek piekt na een muizenrijk jaar. Dat hij de uil heeft gered, verwierp De Jong: 'Met vele anderen.' Op 7 december overleed de geridderde 'kerkuilenbeschermer van het eerste uur'.

De Vogelbescherming prijst een 'wonder-schoon bescheiden, aimabel, bezield, groot inspirator'. It Fryske Gea (Het Friese Landschap) noemt zijn ex-bestuurslid 'un grut ambassadeur foar de Fryske natuer'. Als eerbetoen – op de radio had hij 36 jaar een natuurrubriek – laat Omrop Fryslân jaarlijks een Johan de Jong-boom planten. Hij kreeg de Gouden Lepelaar en de Friese Anjer en werd opgenomen in de World Owl Hall of Fame.

'Neen, thuis was 'kerkuil' niet het meest gehoorde woord', zegt zijn vrouw Roelie Ansingh. Ze ontmoetten elkaar op een benefietavond voor vogelasiel De Fûgelhelling in Ureterp. 'In een schuurtje verzorgde Johan een kerkuilenpaar met nageslacht. De ouders waren gehandicapt, voor ze de natuur in konden moesten de jongen in een kooi eerst zelf op muizen leren jagen. Wij trokken er vaak op uit om te vogelen en te genieten van natuur in de ruimste zin. Johan had een heel brede belangstelling.'

De ouders van Mary Mombarg hielden zangvogels, haar inwonende opa had wedstrijdduiven. Als vicevoorzitter van de Kerkuilenwerkgroep geeft ze educatie. 'Ik wil de mensen graag van alles leren over kerkuilen. Zulke prachtige dieren, zó mooi om naar te kijken.' Ze is een van de vrijwilligers die een paar duizend nestkasten controle-

ren. 'Kijken of er eieren zijn, hoeveel jongen uitkomen. Wegen, meten, ringen, de seksen bepalen. Bij adulte uilen de ringen aflezen.' Braakballen worden uitgeplozen.

De afgelopen jaren werkte ze veel met De Jong samen. 'Hij was al ziek en kon steeds minder. Ik heb veel van hem geleerd, hij was echt 'Mister Kerkuil'. Integer en bevlogen. Niets was hem te gek.' De Jong schreef boeken en gidsen. Vorig jaar herzag hij zijn 'bijbel', *De kerkuil – Handleiding voor beschermers*. Bedreigingen zijn voedselgebrek (silo's vervingen graanschuren, van oudsher muizenparadijzen), strenge winters, het wegvallen van natuurlijke nestplekken (galmgaten van kerken zijn gedicht, boerderijen verdwijnen of worden vertimmerd tot rondom aangeharkte 'fermettes'). Snelwegen eisen levens.

Door kerkuilen te zenderen bleek hoe laag, op 'aanrijdhoogte', ze hectometerbordjes aanvliegen, uitkijkposten bij jacht in de bermen. Jan Koopmans van de Kerkuilenwerkgroep bedacht een draairolletje waarop ze hun evenwicht verliezen. Langs de A27 bij Beetsterzwaag paste Rijkswaterstaat in 2015 de bordjes aan. Verder van het asfalt kwamen palen te staan met een dwarssteun. De ingreep was zo effectief dat meer trajecten in het land volgden.

Adriaan de Boer